

KODANIKE KAASAMISE PLATVORM

Põlvkondadevaheline õiglus

Konsultatsiooni lõpparuanne – november 2025

*Analüüsi tegi ja aruande koostas Make.org.
Platvormi juurutas ja seda modereeris Open Source Politics.*

**MAKE.
ORG**

**Open
Source
Politics**

SISUKORD

Lühikokkuvõte.....	lk 3
1. Sissejuhatus.....	lk 5
2. Metoodika.....	lk 6
3. Ülevaade.....	lk 8
4. Enim toetusavaldusi kogunud arvamused.....	lk 9
5. Põhjalik analüüs.....	lk 12
Sotsiaalne ühtekuuluvus ja kaasatus.....	lk 12
Demokraatia ja juhtimine.....	lk 14
Keskkonna- ja sotsiaal-majanduslik kestlikkus.....	lk 16
Hoolekande- ja haridussüsteemid.....	lk 20
6. Kokkuvõte.....	lk 22

LÜHIKOKKUVÕTE

Euroopa Komisjon korraldas **kodanike kaasamise platvormil 2025. aasta veebruarist novembrini põlvkondadevahelise õigluse** teemalise mitmekeelse veebipõhise konsultatsiooni, et koguda teavet põlvkondadevahelise õigluse strateegia väljatöötamiseks. Konsultatsioon koosnes neljast etapist: *analüüsimine* (veebruar–aprill), et selgitada välja põlvkondadevahelise õiglusega seotud probleemide algpõhjused, millele järgnesid *visiooni kujundamine* (juuni–juuli) ja *strateegia ideede väljatöötamine* (august–oktoober) ning lõpuks *põlvkondadevahelise õigluse strateegia ühine loomine* (oktoober–november).

Kõigis neljas etapis koguti kodanike kaasamise platvormi kaudu kõikjalt EList mitmesuguseid arvamusi, mis kajastavad kodanike seisukohti peamiste põlvkondadevahelise õiglusega seotud probleemide kohta, ning konkreetseid ja uuenduslikke ideid selle kohta, kuidas parandada põlvkondadevahelist suhtlust ja tagada, et ELi otsustusprotsessis võetakse järjekindlalt arvesse nii praeguste kui ka tulevaste põlvkondade huve.

Käesolevas aruandes võetakse 2025. aasta veebruarist novembrini toimunud veebiarutelu kokku neljas laias mõõtmes kümne konkreetse teemana, mis väljendavad peamisi põlvkondadevahelise õiglusega seotud probleeme.

Osalejad rõhutasid konsultatsiooni käigus pakilist vajadust edendada **põlvkondadevahelist solidaarsust**, luues kaasavaid võimalusi pidada dialoogi ja võideldes diskrimineerimise, eelkõige vanussurve vastu. Nad soovisid **tulevikku suunatud ja kaasavat juhtimist**, millega integreeritakse poliitika kujundamisse pikas perspektiivis mõtlemine ning tagatakse, et tänastes otsustes võetakse arvesse nooremate ja tulevaste põlvkondade huve. Osalejad toonitasid, et olulised on kiireloomulised **kliimameetmed** ja üleminek **kestlikele majandusmudelitele**, milles seatakse esikohale pikaajaline heaolu, parandades samal ajal noorte tööhõivet. Nad rõhutasid vajadust tagada kõigile inimestele juurdepääs **kvaliteetsetele avalikele teenustele** kogu elu vältel, toetades tugevamaid hoolekandesüsteeme, perede ja kogukondade suuremat tunnustamist tugivõrgustikena ning elukestvat õpet edendavaid haridusreforme.

Üldiselt sidusid osalejad need poliitikavaldkonnad järjepidevalt laiemate ühiskondlike eesmärkidega, rõhutades, et sotsiaalset ühtekuuluvust, keskkonna- ja sotsiaal-majanduslikku kestlikkust, pikaajalist juhtimist ja õiglasem avalikke teenuseid tuleb edendada koos, et ehitada üles õiglasem ja sidusam Euroopa, kus toetatakse kõiki põlvkondi.

1. SISSEJUHATUS

Euroopa Komisjon korraldas kodanike kaasamise platvormil **ELi põlvkondadevahelise õigluse strateegia** väljatöötamist toetava mitmekeelse veebipõhise konsultatsiooni. See osalusprotsess, mis toimus **2025. aasta veebruarist novembrini** kõrvuti põlvkondadevahelist õiglust käsitleva Euroopa kodanike paneelaruteluga, võimaldas kodanikel jagada oma seisukohti ja ideid, et aidata tugevdada solidaarsust põlvkondade vahel ning kaitsta nii praeguste kui ka tulevaste põlvkondade huve ja heaolu.

Konsultatsioon koosnes neljast etapist – analüüs, visiooni kujundamine, strateegia ideede väljatöötamine ja põlvkondadevahelise õigluse strateegia ühine loomine –, läbi mille liiguti probleemide mõistmisest konkreetsete meetmete kindlaksmääramiseni. Neis etappides saadi konsultatsiooniplatvormi kaudu **kodanikelt 179 arvamust**, lisaks **132 kommentaari** ja **323 toetusavaldust**.

Käesolevas aruandes analüüsitakse kõiki selle osalusprotsessi käigus kogutud seisukohti kõige sagedamini käsitletud **teemade** põhjal kindlaks määratud nelja **põhimõõtmel** löikes. Need mõõtmel on 1) sotsiaalne ühtekuuluvus ja kaasatus, 2) demokraatia ja juhtimine, 3) keskkonna- ja sotsiaal-majanduslik kestlikkus ning 4) hoolekande- ja haridussüsteemid.

Kõigis neis mõõtmeltes peegelduvad osalejate nimetatud **kolm peamist** põlvkondadevahelise õiglusega seotud **probleemi: lühikeses perspektiivis mõtlemine** (lühiajalised prioriteedid poliitikas ja majanduses seavad ohtu põlvkondadevahelise õigluse), **tõrjutus ja ebavõrdsus** (diskrimineerimine ja ebavõrdne juurdepääs takistab eelkõige noorte ja eakate täielikku osalemist ühiskonnas) ning **ebapiisav põlvkondadevaheline solidaarsus** (nõrgad sidemed ja piiratud üksteise toetamine põlvkondade vahel nõrgendavad sotsiaalset ühtekuuluvust).

Aruandes kirjeldatakse kõigepealt **metoodikat**, mille järel antakse **üldine ülevaade** osalemissuundumustest ja tulemustest. Järgmisena esitatakse aruandes **iga mõõtmel üksikasjalik analüüs**, milles käsitletakse kõiki **kodanike tõstatatud teemasid**, mida toetavad näitlikustavad tsitaadid kodanike kaasamise platvormilt. Viimases punktis esitatakse kokkuvõtte ja lühiülevaade konsultatsiooni tulemustest.

2. METOODIKA

Kodanike kaasamise platvormil toimunud põlvkondadevahelise õigluse teemalise arutelu sisu¹ analüüsimiseks rakendati kolmeastmelist metoodikat. See lähenemisviis tagas nii kodanike arvamuste täpse tõlgendamise kui ka ideede mõtestatud rühmitamise, kindlustades tasakaalu temaatilise sidususe ja analüütilise sügavuse vahel.

1. ETAPP. Arvamuste ja kommentaaride KVALITATIIVNE ANALÜÜS: määrati kindlaks arutelu põhimõtted. Selleks rakendas analüüsirühm teemapõhist ja induktiivset lähenemisviisi, omistades igale arvamusle temaatilise märgendi. See võimaldas välja selgitada ja prioriseerida peamised kodanike tõstatatud teemad.

2. ETAPP. ARVAMUSTE ANALÜÜS mõõtmete lõikes: manuaalne kvalitatiivne analüüs. Arvamused rühmitati kodanike tõstatatud teemade alla, mille kindlaksmääramisel lähtuti teemade kordumissagedusest ja asjakohasusest igas mõõtmes.

3. ETAPP. KOMMENTAARIDE JA TOETUSAVALDUSTE läbivaatamine: arvamuste ja kommentaaride täiendav analüüs (kui seda peeti asjakohaseks), kus keskenduti arvamustele, mis olid eriti asjakohased asjaomase teema kirjeldamiseks ja kodanike seisukohtade tutvustamiseks.

---

¹ Kõik arvamused on platvormi avatud andmefailidena veebis kättesaadavad ja igaüks, kes on huvitatud, saab need põhjalikumaks analüüsimiseks alla laadida.

SÕNASTIK

Osaleja on kodanik, kes on esitanud platvormi kaudu vähemalt ühe arvamuse, kommentaari või toetusavalduse.

Arvamus on idee, mille osaleja on esitanud platvormi kaudu.

Kommentaar on osaleja kirjalik reaktsioon algsele arvamusele. Kommentaarid avavad arvamuses käsitletud küsimuses arutelu ja annavad osalejatele võimaluse üksteisega suhelda.

Toetusavaldus on väljendus sellest, et osaleja toetab konkreetset arvamust. Mõne arvamuse peale toetusavaldusi ei laekunud.

Mõõde on teema, mille alla on koondatud arvukates arvamustes väljendatud mõtted.

Kodanike tõstatatud teema on mõõtme alateema, mis hõlmab mitut arvamust.

3. ÜLEVAADE

ARVNÄITAJAD

Osalemine 25. veebruarist kuni 30. novembrini 2025:

- **354 041** veebilehe külastust (kogu platvormil)
- **215 000** veebilehe külastajat (kogu platvormil)
- **179** arvamust
- **132** kommentaari
- **323** toetusavaldust

LÜHIÜLEVAADE KÕIGIST MÕÕTMETEST JA KODANIKE TÕSTATATUD TEEMADEST

Tabelis allpool on esitatud ülevaade kõigist kindlaksmääratud **mõõtmetest** ja **kodanike tõstatatud teemadest**. Kõigi teemade üksikasjaliku analüüsi leiab punktist 5 (*Põhjalik analüüs*). Tabelis on esitatud ka iga mõõtmega seotud arvamuste koguarv (Σ)*.

* Paljudes kodanike kaasamise platvormil esitatud arvamustes käsitletakse mitut erinevat teemat, mistõttu võib arvamus kuuluda mitme mõõtmega alla. Seepärast võib arvamuste koguarv allolevas tabelis olla suurem kui arvamuste tegelik koguarv.

MÕÕDE	Σ	KODANIKE TÕSTATATUD TEEMAD
1. SOTSIAALNE ÜHTEKUULUVUS JA KAASATUS	75	1.1. Põlvkondadevahelise solidaarsuse edendamine ja põlvkondadevaheliseks dialoogiks võimaluste loomine
		1.2. Võitlus diskrimineerimise vastu ja võrdõiguslikkuse edendamine
2. DEMOKRAATIA JA JUHTIMINE	59	2.1. Kaasava osalemise laiendamine eri põlvkondade esindatuse tagamiseks
		2.2. Eri põlvkondadega arvestava pikas perspektiivis mõtlemise seadmine poliitikakujundamise keskmesse
3. KESKKONNA- JA SOTSIAAL-MAJANDUSLIK KESTLIKKUS	51	3.1. Võitlus kliimamuutuste vastu kui põlvkondadeülene kohustus
		3.2. Tulevikku suunatud investeeringute edendamine
		3.3. Noorte töötingimuste parandamine
		3.4. Kõigile inimväärsete elamistingimuste tagamine
	37	4.1. Igas vanuses inimeste hoolekandesüsteemide tugevdamine

4. HOOLEKANDE- JA HARIDUSSÜSTEEMID	4.2. Kvaliteetsele haridusele õiglase juurdepääsu laiendamine
------------------------------------	---

4. ENIM TOETUSAVALDUSI KOGUNUD ARVAMUSED

Märkus: selles punktis esitatud tsitaatides kasutatakse selguse huvides ja rõhuasetuse lisamiseks **rasvast kirja**.

Maciej, 26 toetusavaldust

Pealkiri: ELi tegevuskava võitluseks vanussurve vastu võimaldab noortel ja eakatel elus hästi toime tulla

Mõõde: **SOTSIAALNE ÜHTEKUULUVUS JA KAASATUS**

„Selleks et saavutada võrdõiguslikkuse liit, peame **kaotama vanuselise diskrimineerimise ja struktuursed tõkked**, mis ei lase inimestel kogeda võrdõiguslikkust kogu oma elu vältel. Ühiskonna ja majanduse killustatuse vähendamiseks on väga oluline võidelda **diskrimineerivate hoiakute ja tavadega**, nagu vanussurve, ning vaadata läbi sotsiaal-majanduslik poliitika, lähtudes põlvkondadevahelisest solidaarsusest ja õiglusest. AGE Platform Europe (<https://www.age-platform.eu/areas-of-work/age-equality/>) kutsub üles **lõimima vanuselise võrdõiguslikkuse kõikidesse Euroopa poliitikavaldkondadesse ja algatustesse**, et tagada vananeva ühiskonna vajaduste rahuldamine ja ootuste täitumine. Inimesed peavad tajuma õiglust, kaasatust ja ühtekuuluvust kogu oma elu jooksul ja kõigis valdkondades – hariduses, tööhõives, tervishoius ja hoolekandes, sissetulekus, ühiskondlikus ja poliitilises elus osalemises jne. Vananemine on võimalus, eriti kesk arvukaid kriise; vastupanuvõimet ja jõukust on võimalik suurendada vaid sellises ühiskonnas, kus igas vanuses inimesed saavad edukalt tegutseda ning kus meie erinevusi toetab austus ja solidaarsus. Vanuselise võrdõiguslikkuse saavutamiseks on vaja **ELi vanussurve vastu võitlemise tegevuskava**. Tegevuskava peaks olema lahutamatu osa ELi põlvkondadevahelise õigluse strateegiast, põhinedes inimõigustel, interseksionaalsusel, võrdõiguslikkusel ja solidaarsusel põlvkondade sees ja vahel. See peaks tagama sidususe kohustuste vahel, mille EL ja liikmesriigid on võtnud, et tagada igas vanuses inimestele võrdsed õigused, aidates samal ajal edendada kestlikku majanduskasvu, konkurentsivõimet ja ühtekuuluvust.“

Nena, 10 toetusavaldust

Pealkiri: ELi tegevuskava võitluseks vanussurve vastu tugevdab põlvkondadevahelist õiglust

Mõõde: **SOTSIAALNE ÜHTEKUULUVUS JA KAASATUS**

„Põlvkondadevahelise õigluse saavutamiseks on oluline **edendada igas vanuses inimeste võrdõiguslikkust**. Vanus on ainus ELi aluslepingutega hõlmatud diskrimineerimise alus, millele ei ole seni ELi poliitikamaastikul tähelepanu pööratud. Põlvkondadevahelise õigluse strateegia peab sisaldama spetsiaalset **vanussurve vastu võitlemise tegevuskava**, et kaotada ebavõrdsus kogu elu vältel ning edendada noorte ja eakate võrdõiguslikkust. Sellega asendatakse vanussurve rakendamise tavad inimõigustel põhineva lähenemisviisiga, samuti

parandataks kehtivate diskrimineerimisvastaste õigusaktide täitmise tagamist ning andmete kogumist vanuse ja muude tunnuste alusel. Tegevuskava viidaks ellu käsikäes olemasolevate ELi võrdõiguslikkuse tegevuskavade/strateegiatega, mis käsitlevad soolist võrdõiguslikkust, puuet, LGBTI+inimesi, romasid ja rassi, ning see rikastaks ELi valdkonnaüleseid eesmärke. Strateegia eesmärk on **kaotada igasugune vanussurve**, mis mõjutab mis tahes vanuses inimeste inimväarikust ja põhiõiguste võrdset kasutamist, koondades vajalikud vahendid, et noored ja eakad saaksid rakendada oma täit potentsiaali ning osaleda täielikult ja võrdselt ühiskonnaelus. Sellega pööraks EL tähelepanu tõsiasjale, et inimesed elavad kauem, ning vajadusele tagada kõigile põlvkondadele õiglase, kaasava ja vastupanuvõimelise ühiskond. Võitlus vanussurve vastu ei ole hädavajalik üksnes inimõiguste vaatenurgast – see on keskse tähtsusega vastupanuvõimelise, kaasava ja õiglase ühiskonna ülesehitamisel.“

Cristiny, 10 toetusavaldust

Pealkiri: põlvkondadevahelise harmoonia tagamine, kasutades valdkonnaülest, pikaajalist ja kaasavat juhtimist

Mööde: **DEMOKRAATIA JA JUHTIMINE**

„Selline EL, kus põlvkonnad ühinevad ühiskonna õitsengu nimel, võimaldab igas vanuses inimestel elada rahumeelses maailmas, kus on **heas seisundis looduskeskkond ja sotsiaal-majanduslikud süsteemid**, et elada oma elu parimal võimalikul moel: pääseda ligi haridusele, toidule ja eluasemetele, kasutada kuhu iganes jõudmiseks ühistransporti ja jalgrattaid ning teha tööd, mis tagab **piisava tasu**, et hästi ära elada. Tööelu lõppedes on inimestel pension, mis võimaldab neil elada rahalist kitsikust tundmata. Seda kõike on vaja ka 50 aasta pärast, mil tänased noored jäävad pensionile. Seda kõike on vaja ka 100 aasta pärast, mil pensionile jäävad tänaste noorte lapselapsed. Selle kõige jaoks tuleb poliitika kujundamisel arvesse võtta **poliitika pikaajalist ja valdkonnaülest mõju** kõigile praegustele ja tulevastele põlvkondadele. Selleks peab EL kasutama selliseid vahendeid ja meetodeid nagu **tulevikusuundade strateegiline analüüs ja integreeritud mudelid**, et heita pilk kaugemale. Poliitikavaldkondade vahele tuleb luua sillad ning vaja on konsulteerida tavainimestega, eriti noortega, kes esindavad ka veel alles sündimata põlvkondi, et kuulda nende tänase ja homse päevaga seotud vajadustest, hirmudest ja soovidest. See konsulteerimine peab olema sisukas ja avaldama poliitikale tegelikku mõju. EL saab õppust võtta maailma eri paigus tegutsevatest asutustest, kes keskenduvad oma töös tulevastele põlvkondadele ja põlvkondadevahelisele õiglusele.“

Lisa, üheksa toetusavaldust

Pealkiri: põlvkondadevahelise õigluse tagamiseks on vaja muuta majandussüsteemi

Mööde: **KESKKONNA- JA SOTSIAAL-MAJANDUSLIK KESTLIKKUS**

„Põlvkondadevahelist õiglust ei ole võimalik saavutada, muutmata meie majandussüsteemi ülesehitust ja eesmärki. Meie majandussüsteemist peab saama süsteem, mille eesmärk on tagada nii praegu kui ka tulevikus **inimeste ja planeedi heaolu**. Praegune majandusparadigma soosib lühinägelikkust, andes mõista, et lühiajalised SKPga seotud meetmed ja materiaalse rikkuse kasv on see, mille jaoks majandus mõeldud on. **Keskendumine heaolule majanduse kavandamisel ja otsuste tegemisel** tähendab tõeliselt pikaajalise ja ennetava lähenemisviisi rakendamist. Põlvkondadevahelise õigluse tagamisega kantaks hoolt selle eest, et praegused majandusotsused ei kahjusta ega piira tulevaste põlvkondade võimalusi ja ressursse. Tähtis samm selles suunas on olnud ELi põlvkondadevahelise õigluse voliniku

ametikoha loomine, kuid tuleb teha rohkem tööd, et siduda tegevuskava selgelt vajadusega muuta majandussüsteeme. Inspiratsiooni saab ammutada Walesi seadusest tulevaste põlvkondade heaolu kohta, millega on seatud poliitiliste otsuste tegemisel tähelepanu keskmesse seitse üldist heaolueesmärki ning määratud kindlaks viis tööviisi nende eesmärkide saavutamiseks, mille eest vastutavad valitsusasutused tulevaste põlvkondade voliniku toel. Muuta tuleb nii poliitika sisu kui ka selle kujundamise viisi, tagades üldsuse sisulise osalemise poliitikaprotsessi kõigis etappides. Seda käsitletakse üksikasjalikult heaolumajanduse poliitika kujundamise juhendis, tuginedes järgmisel joonisel esitatud põhimõtetele.“

Ilenia, üheksa toetusavaldust

Pealkiri: ELi tegevuskava põlvkonnaüleseks ja -siseseks õitsenguks

Mõõde: **SOTSIAALNE ÜHTEKUULUVUS JA KAASATUS**

„Tõelise võrdõiguslikkuse liidu loomiseks Euroopas peame aktiivselt **võitlema vanussurve vastu** ja kaotama tõkkes, mis ei lase mis tahes vanuses inimestel kasutada võrdseid õigusi ja võimalusi. Vanussurve mõjutab juurdepääsu tööle, tervishoiule ja haridusele ning kodanikuaktiivsust nii noores kui ka vanas eas. AGE Platform Europe (<https://www.age-platform.eu/areas-of-work/age-equality/>) kutsub üles lõimima vanuselise võrdõiguslikkuse kõikidesse ELi poliitikavaldkondadesse, et tagada vananeva ühiskonna vajaduste rahuldamine ja ootuste täitmine. Seda eesmärki aitaks saavutada ELi põlvkondadevahelise õigluse strateegia elluviimist toetav **ELi vanussurve vastu võitlemise tegevuskava**. Tegevuskavaga, mis põhineb inimõigustel, interseksionaalsusel, võrdõiguslikkusel ja solidaarsusel põlvkondade sees ja vahel, **lõimitaks vanuseline võrdõiguslikkus kõikidesse poliitikavaldkondadesse**, võideldaks hariduse ja avalike kampaaniate kaudu negatiivsete stereotüüpide vastu ning võimestataks vanemaid inimesi kui aktiivseid õiguste omajaid. Samuti edendaks tegevuskava põlvkondadevahelisi programme, tugevdaks õiguskaitset ja toetaks teadusuuringuid, millele tugineda tõhusa poliitika kujundamisel. Kasutades ära võrgustiku AGE Platform Europe eksperditeadmisi ja ELis teadusuuringute valdkonnas rakendatavaid uuenduslikke lähenemisviise, nagu projekt FutuRes (<https://futu-res.eu/>), saab EL muuta vananemise võimaluseks, luues vastupanuvõimelise ja kaasava ühiskonna, kus kõik, olenemata vanusest, saavad hästi hakkama.“

5. PÕHJALIK ANALÜÜS

Selles punktis vaadeldakse põhjalikumalt kõiki nelja mõõdet. Igas mõõtmes analüüsitakse ükshaaval kodanike tõstatatud teemasid, koondades esitatud arvamuste erinevad aspektid. Teemade näitlikustamiseks ja üksikasjalikuma ülevaate andmiseks on lisatud ka asjakohased arvamused.

I. MÕÕDE: SOTSIAALNE ÜHTEKUULUVUS JA KAASATUS

Selles mõõtmes keskendutakse põlvkondadevaheliste suhete parandamisele, edendades põlvkondadevahelist dialoogi ja solidaarsust ning võideldes vanussurve ja muu diskrimineerimise vastu, eesmärgiga suurendada võrdõiguslikkust ja sotsiaalset ühtekuuluvust.

Kodanike tõstatatud teema 1.1: põlvkondadevahelise solidaarsuse edendamine ja põlvkondadevaheliseks dialoogiks võimaluste loomine

Teema ANALÜÜS

Arvamustes kutsutakse üles kaotama põlvkondadevahelised lõhed ja vähendama polariseerumist, edendades samal ajal põlvkondadevahelist sisulist koostööd ja koosloomist. Osalejad rõhutavad vajadust luua ruume ja võimalusi, nagu kultuurikeskused, jagatud elamispinnad ja põlvkondadevahelised projektid, et hõlbustada vanuserühmade vahelist dialoogi ja läbikäimist. Sellised algatused, sealhulgas mentorlusprojektid ja kogukonna ühistegevus, võivad aidata suurendada empaatiat ja vastastikust mõistmist, edendada põlvkondadevahelist solidaarsust ning toetada püsivate koostöö- ja tugivõrgustike väljaarendamist.

ARVAMUSTE näited

Friederike, neli toetusavaldust

„Põlvkondadevahelist õiglust taotlevas ühiskonnas peavad eri põlvkonnad koostööd tegema – nii tänaste probleemide lahendamiseks kui ka kestliku tuleviku kujundamiseks. Selle saavutamiseks on vaja võimalusi sisukaks põlvkondadevaheliseks dialoogiks, et igas vanuses inimesed saaksid kohtuda, mõtteid vahetada ja paremini mõista üksteise muresid.“

Öndercan, toetusavaldusi ei ole

„Kogukonna algatused, nagu kohalikud osaluspõhised töötoad, eri põlvkondi ühendavad kultuurikeskused ja koostööpõhine linnaplaneerimine, võimaldavad sisukat suhtlust. Kodanikud saavad jagada oma kogemusi, aidates niiviisi kujundada poliitikat, mis kajastab mitmesuguseid eri põlvkondade vajadusi. Õigluse saavutamiseks ei piisa siiski üksnes eri põlvkondade kokkuviiemisest, käsitleda tuleb ka piirkondlikku ebavõrdsust ja struktuurilisi erinevusi.“

Kodanike tõstatatud teema 1.2: võitlus diskrimineerimise vastu ja võrdõiguslikkuse edendamine

Teema ANALÜÜS

Kodanikud nõuavad sageli meetmeid diskrimineerimise vastu võitlemiseks ja võrdõiguslikkuse edendamiseks. Osalejad rõhutavad vajadust võidelda igasuguse diskrimineerimisega, pöörates erilist tähelepanu vanussurvele, et tagada kõigile võrdsed õigused ja võimalused. Samuti toonitavad nad, et oluline on edendada positiivseid hoiakuid ja lõhkuda stereotüüpe, lükates aktiivselt ümber meedias ja avalikus arutelus nii noortest kui ka eakatest loodud negatiivset kuvandit. Neid jõupingutusi peetakse vajalikuks, et edendada sotsiaalset ühtekuuluvust, vastastikust austust ja põlvkondadevahelist õiglust.

ARVAMUSTE näited

Nena, kümme toetusavaldust

„Põlvkondadevahelise õigluse saavutamiseks on oluline edendada igas vanuses inimeste võrdõiguslikkust. Vanus on ainus ELi aluslepingutega hõlmatud diskrimineerimise alus, millele ei ole seni ELi poliitikamaastikul tähelepanu pööratud. Põlvkondadevahelise õigluse strateegia peab sisaldama spetsiaalset vanussurve vastu võitlemise tegevuskava, et kaotada ebavõrdsus kogu elu vältel ning edendada noorte ja eakate võrdõiguslikkust.“

Sarah, viis toetusavaldust

„Võrdõiguslikkusel põhinev liit peab toetama oma kodanikke kogu nende elu jooksul igas vanuses. Vanuseline diskrimineerimine ja vanussurve tekitavad märkimisväärseid takistusi, mis ei lase eakatel osaleda täiel määral töö- ja ühiskonnaelus, süvendades sellega majandusraskusi ja põhjustades vaesust. Võideldes nende diskrimineerivate tavade vastu ja suurendades põlvkondadevahelist solidaarsust, saame edendada kaasavat ja õiglast ühiskonda, kestlikumat majanduskasvu ning konkurentsivõimelist ja sidusat majandust.“

2. MÕÕDE: DEMOKRAATIA JA JUHTIMINE

Selles mõõtmes keskendutakse kõigi põlvkondade osalemise ja esindatuse parandamisele meie demokraatlikes süsteemides ning lühikeses perspektiivis mõtlemise asendamisele kõigis poliitikavaldkondades pikaajaliste otsuste tegemisega, kus arvestatakse eri põlvkondadega.

Kodanike tõstatatud teema 2.1: kaasava osalemise laiendamine eri põlvkondade esindatuse tagamiseks

Teema ANALÜÜS

Kodanike kaasamise platvormil osalejad rõhutavad, et põlvkondadevahelise õigluse edendamiseks on oluline laiendada demokraatlikku osalemist ja esindatust, et poliitilistesse aruteludesse saaksid anda oma panuse kõik vanuserühmad. Selle saavutamiseks soovitatakse luua noortenõukogusid, eakate nõuandekogusid ja põlvkondadevahelisi foorumeid, samuti kaotada osalemist takistavad tõkked, langetades valimisiga, edendades tõrjutud kogukondadeni jõudmist ning tagades juurdepääsetavad ja kaasavad osalemisvõimalused. Osalejad rõhutavad ka vajadust suurendada nende osalusplatvormide mõjuvõimu, et nende kaudu antaval panusel oleks otsuste tegemisel tegelik mõju, tagades, et kõiki häält võetakse tõepoolest kuulda ja arvesse.

ARVAMUSTE näited

William, seitse toetusavaldust

„Tuleks soodustada pidevat põlvkondadevahelist dialoogi, luues spetsiaalsed demokraatlikud kogud. Kodanike kogude loomine kohalikul, riigi ja Euroopa tasandil (Prantsusmaa kodanike kliimakonventsiooni eeskujul) võimaldaks igas vanuses ja igasuguse taustaga inimestel arutada üheskoos pakilisi ühiskondlikke küsimusi, nagu ökoloogiline üleminek, eluasemed ja e-kaasatus. Need kogud peaksid saama mõjutada avaliku sektori otsuseid. Samuti aitavad need vastastikuse mõistmise ja jagatud vastutuse kaudu tugevdada kogukonnatunnet.“

Panayiota, toetusavaldusi ei ole

„Euroopa Komisjoni põlvkondadevahelise õigluse ja demokraatliku kestlikkuse algatuse tugevdamiseks teen ettepaneku luua Euroopa põlvkondadevaheline kodanike foorum kui ELi juhtimises rakendatav alaline osalus- ja nõustamismehhanism. Selle eesmärk on tagada, et poliitika kujundamisel võetakse süstemaatiliselt arvesse kõikide põlvkondade, sealhulgas veel sündimata inimeste pikaajalisi huve. Foorum tooks kokku noored, eakad, kodanikuühiskonna organisatsioonid ja eksperdid, et anda struktureeritud panus ELi strateegiatesse ja seadusandlikesse ettepanekutesse. See aitaks välja töötada ja jälgida põlvkondadevahelise

õigluse indeksit, mis võimaldaks ELil hõlpsamini hinnata oma poliitika pikaajalist sotsiaalset, majanduslikku ja keskkonnamõju. Foorum toimiks ka teadmiste ja heade tavade keskusena, toetades kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi põlvkondadevaheliste lähenemisviiside rakendamisel ja jagades liikmesriikide uuenduslikke mudeleid. Foorum tugevdaks poliitika kujundamisel sidusust lühiajaliste poliitiliste tsüklite ja ühiskonna pikaajaliste vajaduste vahel, suurendaks kaasava esindatuse kaudu demokraatlikku legitiimsust ning edendaks põlvkondadevahelist solidaarsust. Sellise foorumi loomine kinnistaks põlvkondadevahelise õigluse Euroopa põhiväärtusena ning aitaks tagada, et tänased otsused ei piira tulevaste põlvkondade võimalusi.“

Kodanike tõstatatud teema 2.2: eri põlvkondadega arvestava ja pikas perspektiivis mõtlemise seadmine poliitikakujundamise keskmesse

Teema ANALÜÜS

Kodanike kaasamise platvormil osalejad rõhutavad, et lühikeses perspektiivis mõtlemisest vabanemiseks institutsioonilisel tasandil on oluline lõimida kõikidesse poliitikavaldkondadesse pikaajalised ja tulevikku suunatud perspektiivid. See tähendab, et tuleb hinnata otsuste mõju eri põlvkondadele ning lõimida valitsemisprotsessidesse kestlikkus, õiglus ja vastutus. Osalejad soovivad ka institutsionaliseerida tulevikusuundade analüüsi ja vastutuse tulevaste põlvkondade ees, näiteks tugevdades põlvkondadevahelise õigluse voliniku rolli ja koostades eelarve, milles võetakse sõnaselgelt arvesse tulevaste põlvkondade huve, et tagada nooremate ja tulevaste põlvkondade vajaduste järjepidev kaitse kõigis poliitikavaldkondades.

ARVAMUSTE näited

Christiny, üheksa toetusavaldust

„Selle jaoks tuleb poliitika kujundamisel arvesse võtta poliitika pikaajalist ja valdkonnaülest mõju kõigile praegustele ja tulevastele põlvkondadele. Selleks peab EL kasutama selliseid vahendeid ja meetodeid nagu tulevikusuundade strateegiline analüüs ja integreeritud mudelid, et heita pilk kaugemale.“

Кирило, toetusavaldusi ei ole

„Euroopa Liit peab seadma põlvkondadevahelise õigluse oma poliitikakujundamise keskmesse. Poliitilised otsused teenivad liialt sageli lühiajalisi huve: nende tegemisel jäetakse tähelepanuta pikaajalised tagajärjed, millega tuleb silmitsi seista tänastel noortel ja tulevastel põlvkondadel. Alates kliimamuutustest ja valitsemissektori võlast kuni digivaldkonna reguleerimise ja demograafiliste muutusteni – nooremate eurooplaste koormus suureneb. Vajame poliitikat, kus on esikohal kestlikkus, õiglus ja kaasatus. Kõigi oluliste ELi õigusaktide puhul tuleks teha tulevase mõju hindamine, millega tagatakse nende inimeste õiguste arvesse võtmine, kes ei ole veel sündinud. Kliimapoliitika rakendamist tuleb kiirendada, kaasates

jõulisemalt noori, ning avaliku sektori kulutustes peaks kajastuma pikaajaline vastutus, mitte kiiresti saadav kasu.“

---

3. MÕÕDE: KESKKONNA- JA SOTSIAAL-MAJANDUSLIK KESTLIKKUS

Selles mõõtmes pööratakse tähelepanu kliimamuutustele kui peamisele probleemile kõigi põlvkondade jaoks õiglase tuleviku saavutamisel ning uuritakse võimalusi edendada tulevikku suunatud majanduskäitumist. Arvamustes käsitletakse ka noorte tööhõive jätkusuutlikkust ja rõhutatakse, kui oluline on tagada kõigile inimväärsed elamistingimused.

Kodanike tõstatatud teema 3.1: võitlus kliimamuutuste vastu kui põlvkondadeülene kohustus

Teema ANALÜÜS

Osalejad jagavad seisukohta, et kliimamuutused kujutavad endast märkimisväärset ohtu põlvkondadevahelisele õiglusele, mõjutades tõenäoliselt ebasproportsionaalselt nooremaid ja tulevasi põlvkondi. Arvamustes rõhutatakse, et kiirete ja tõhusate meetmete võtmine võitluseks kliimamuutuste vastu, sealhulgas majanduse süsinikuheite vähendamine ja investeerimine kliimasõbralikku transporti, on oluline põlvkondadeülene kohustus. Osalejad rõhutavad ka seda, et vaja on kõiki vanuserühmi hõlmavat valdkonnaülest, kaasavat ja osaluspõhist lähenemisviisi, millega tagatakse kestlik üleminek kõigil tasanditel ja edendatakse ühist vastutustunnet.

ARVAMUSTE näited

Revo Prosperidad Sostenible, neli toetusavaldust

„Põlvkondadevahelise õigluse volinik peab hea seisma selle eest, et tulevased põlvkonnad saavad elada keskkonnas, kus kliimast tulenev kahju on võimalikult väike. Selleks tuleb tagada, et eri sektorite eest vastutavate volinike poliitika, mis võib tegevuse või tegevusetuse kaudu avaldada mõju süsinikuheite vähendamisele, ei põhjustaks takistusi ega viivitusi teel ELi majanduse väiksema süsinikuheite poole. Põlvkondadevahelise õigluse volinik peab jälgima Euroopa Komisjoni tegevust ja esitama täiustustepanekuid või hoiatusi, kui võetavad meetmed on vastuolus üldiste süsinikuheite vähendamise ja kestlikkuse eesmärkidega.“

Valeriia, kaks toetusavaldust

„Üks valdkond, kus põlvkondadevahelisele õiglusele tuleb kiiresti tähelepanu pöörata, on kliimapoliitika. Kliimamuutused on kõige ilmekam näide sellest, kuidas lühiajalistel otsustel võivad olla laastavad pikaajalised tagajärjed. Ometi jäetakse noored – need, kel tuleb elada nende tagajärgedega kõige kauem – tagajärgede kaotamiseks mõeldud poliitika kujundamisest sageli kõrvale. Vajame selget muutust ELi kliimastrateegias: pikaajalist mõju tuleb pidada kohe saavutatavast poliitilisest või majanduslikust mugavusest tähtsamaks.“

Kodanike tõstatatud teema 3.2: tulevikku suunatud investeeringute edendamine

Teema ANALÜÜS

Lisaks võitlemisele kliimamuutuste vastu kutsuvad osalejad üles edendama tulevikku suunatud investeeringuid kui vahendit, mille abil suurendada põlvkondadevahelist õiglust. Nad soovivad uurida alternatiivseid majandusmudeleid, mis soodustavad pikas perspektiivis mõtlemist, tasakaalustades ökoloogilist kestlikkust, sotsiaalset võrdsust ja majanduslikku vastupanuvõimet, selle asemel, et keskenduda üksnes SKP-le. Osalejad rõhutavad, et oluline on kaasata kõik põlvkonnad selle majandusliku ülemineku kujundamisse; sellega edendatakse jagatud vastutust ja tagatakse kestlik sotsiaalne ühtekuuluvus.

ARVAMUSTE näited

Katy, neli toetusavaldust

„Tõelise põlvkondadevahelise õigluse tagamiseks peame minema kaugemale majandusmudelitest, mis tuginevad lõputule majanduskasvule. Majanduskasvust mittelähtuv lähenemisviis Euroopa jaoks kätkeb endas selle tunnistamist, et jõukus ei saa rajaneda ressursside ülemäärasel kasutamisel, keskkonna hävitamisel, ebavõrdsuse süvendamisel ja tasustamata hooldustöö alahindamisel, mis kõik kahjustavad tulevaste põlvkondade heaolu. Tõeline põlvkondadevaheline õiglus tähendab elamist planeedi võimaluste piires ja ressursside õiglast jaotamist aja jooksul. Selleks on vaja seada SKP kasvu asemel keskseks poliitiliseks eesmärgiks heaolu ja hoolekanne. Avaliku sektori investeeringutes tuleb seada esikohale sotsiaalne ja ökoloogiline vastupanuvõime – hooldustöö, haridus, kliimamuutustega kohanemine –, mitte majanduskasv kui eesmärk omaette.“

Silvia, üks toetusavaldus

„Heaolumajandus pakub ümberkujundavat mudelit selle tagamiseks, et tänaste otsuste tagajärjed ei koorma tulevase põlvkondi. Jätkusuutmatu majanduskasv toob sageli kaasa pikaajalised sotsiaalsed, tervishoiu- ja keskkonnakulud, ohustades praeguste ja tulevaste põlvkondade heaolu ning meie planeedi kestlikkust. Heaolumajanduses ei keskenduta SKP-le kui ainsale edu mõõtmise vahendile, vaid pööratakse tähelepanu sellistele näitajatele nagu vaimne ja füüsiline tervis, keskkonnakestlikkus ja sotsiaalne võrdsus. Heaolumajanduse põhimõtete järgimine ELi otsuste tegemisel aitab paremini lahendada praeguseid probleeme,

kaitstes samal ajal tulevaste põlvkondade vajadusi ja õigusi.“

Kodanike tõstatatud teema 3.3: noorte töötingimuste parandamine

Teema ANALÜÜS

Kodanike kaasamise platvormil osalejad leiavad, et põlvkondadevahelise õigluse jaoks on olulised võrdsed majanduslikud võimalused. Seetõttu kutsuvad nad üles parandama noorte töötingimusi, hõlbustama üleminekut haridus- ja koolitussüsteemist tööturule ning tugevdama sidemeid hariduse, koolituse ja tööstuse vahel. Samuti soovivad nad õiglasi ja kaasavaid värbamistavasid ning tööleasumist takistavate tõkete kõrvaldamist, kandmaks hoolt selle eest, et kõigil noortel on võimalustele võrdne juurdepääs.

ARVAMUSTE näited

Daniela, viis toetusavaldust

„Hariduse kättesaadavuse laiendamise kõrval on vaja mentorlusprogramme, mille raames üliõpilased viiakse kokku kogunud spetsialistidega, ning elukestva õppe võimalusi vanematele inimestele. Investeeringutega tuleks tagada varajane ja pidev toetus ebasoodsas olukorras olevatele noortele; samal ajal tuleks väärtustada vanemate inimeste panust õiglasema ja kaasava ühiskonna kujundamisse. Edendades koostööd ja ühiseid võimalusi, saab EL suurendada tõelist sotsiaalset liikuvust ja tagada, et heaolust saavad kasu kõik põlvkonnad.“

Mirela, kaks toetusavaldust

„Ühe osana praegusest ja tulevases põlvkondadevahelisest õiglusest peaks noortel olema pärast õpinguid/koolitust jms õiglane juurdepääs töömaailmale. Miks on noortel hea haridusega täiskasvanutel keeruline töömaailmas kanda kinnitada? Kuidas saab olla nii, et füüsilisest isikust ettevõtjaks hakkamine ei tule pikka aega kõne allagi, vaatamata heale haridusele ja tasustatud või tasustamata praktikale, vabatahtlikutööle, magistrakraadile? Miks ei ole paljudel ülikoolidel sidemeid tööstusega? Miks konkureerivad õpipoisid töökoha otsimisel kõrgkooli lõpetanutega ja milline haridustase on „see õige“?“

Kodanike tõstatatud teema 3.4: kõigile inimväärsete elamistingimuste tagamine

Teema ANALÜÜS

Kodanike kaasamise platvormil osalejad leiavad, et põlvkondadevahelise õigluse jaoks on oluline tagada kõigile põlvkondadele kindel ja piisav elatustase. Seetõttu rõhutavad nad, et tähtis on kindlustada juurdepääs taskukohastele ja kvaliteetsetele eluasemetele, parandada põhiteenuseid ja vähendada sotsiaalset ebavõrdsust.

ARVAMUSTE näited

Duarte, toetusavalduksi ei ole

„Põlvkondadevaheline õiglus on Euroopas üha suuremas ohus. Noored seisavad silmitsi kasvavate elamiskulude, rahaliselt üle jõu käivate eluasemete ja aina suurema rahalise ebakindlusega. Eraldi rühma moodustavad siinkohal üliõpilased, kelle haavatavus mõjutab otseselt nende suutlikkust õppida ja omandada haridus. Energiaostuvõimetus, viletsa kvaliteediga eluasemed ja ebapiisavad tudengite toetamise süsteemid ei kahjusta mitte üksnes üliõpilaste elamistingimusi, vaid ka nende õigust õppida ja ühiskonnas täiel määral osaleda. [---] Õiglase Euroopa lähenemisviisi jaoks on vaja tugevaid avaliku sektori investeeringuid kättesaadavasse kõrgharidusse, taskukohastesse ja kestlikesse üliõpilaselamutesse, piisavatesse toetustes ja tugiteenustesse, mis kaitsevad üliõpilasi vaesuse eest. Eluaseme-, kliimapöörde- ja sotsiaalkaitsepoliitikas tuleb arvesse võtta noorte, sealhulgas üliõpilaste tegelikku olukorda. Põlvkondadevahelise õiglusega tuleb tagada, et tänastele noortele – ja eriti tänastele üliõpilastele – ei jäeta kanda ebaproportsionaalne koormus.“

Diana, toetusavalduksi ei ole

„Räägitakse võrdsusest, koosmõtlemisest, integratsioonist jms. Noortel ja eakatel on juba praegu nii mõndagi ühist. Näiteks vaesus: pensionärid, kes on kogu elu tööd teinud, tulevad oma pensioniga hädavaevu ots otsaga kokku, ning noored, kes töötavad täistööajaga (loodetavasti oma erialal), ei saa piisavalt palka, et saavutada sõltumatus või säästa tuleviku tarbeks. Ühine on ka üksinduse ja sotsiaalvõrgustike küsimus. Noortel on internetis sadu sõpru ja nad suhtlevad veebis ööpäev läbi, kuid neid vaevab üksindus ja nad tunnevad end kohatuna, võrreldes nendega, kes eksponeerivad võrgus oma näiliselt täiuslikku elu. Eakad seevastu on jäänud eemale maailmast, mis on nad kõrvale lükanud. Nad on digitaalselt kirjaoskamatud ja kõik see, millega nad oma igapäevaelus harjunud olid, on muutunud nendega arvestamata. Mõni ei saa isegi pangast pensioni kätte, kui tal tuleb kasutada selleks pangaautomaati. Ühtedel ei ole arvukate pakiliste ülesannete ja pideva võrgustikes viibimise tõttu aega, teistel ei ole kedagi, kes nendega räägiks või vähemalt teaks, kas nendega on kõik hästi. Lisaks ebakindlus ja lootusetus. Ühtedel seepärast, et nad ei suuda ette näha kaugemat tulevikku, mis raskendab eluaseme, laste jms soetamist. Teised jällegi teavad, et nad on jõudnud oma elu lõpusirgele ning et hoolimata oma ettekujutusest ja soovist surevad nad tõenäoliselt üksi ja/või kõrvale tõrjutuna ühiskonnast, millel ei ole neisse investeerimiseks aega ega vahendeid.“

4. MÕÕDE: HOOLEKANDE- JA HARIDUSSÜSTEEMID

Selles mõõtmes keskendutakse avalike teenuste, näiteks hoolekande- ja haridusteenuste osutamise tähtsusele põlvkondadevahelise õigluse tagamisel. Arvamustes rõhutatakse, et vaja on integreeritud hoolekande- ja tugisüsteeme ning võrdset juurdepääsu kvaliteetsele haridusele.

Kodanike tõstatatud teema 4.1: igas vanuses inimeste hoolekandesüsteemide tugevdamine

Teema ANALÜÜS

Osalejad kutsuvad üles tegema kõigi vanuserühmadega seoses märkimisväärseid investeeringuid kättesaadavasse hoolekandetaristusse, mis hõlmab tervishoidu, sotsiaalset tuge ja kogukonnapõhiseid lahendusi. Nad rõhutavad, et hoolekannet tuleks käsitada ühise ühiskondliku vastutusena, mida peaks toetama avalike teenuste, professionaalsete hooldustöötajate ja pereliikme hooldamises seisneva töö tunnustamise kaudu. Arvamustes rõhutatakse ka seda, et tähtis on edendada vastastikust toetamist selliste algatuste kaudu nagu kooselamute rajamine. Samuti toetasid osalejad Euroopa hooldusgarantiid ning tervishoiu- ja sotsiaalkindlustussüsteemide paremat piiriülest koordineerimist, et lahendada praeguseid probleeme.

ARVAMUSTE näited

Marta, kaks toetusavaldust

„Elanikkonnas on üha rohkem hallpäid ja me ei ole selleks valmis. [---] Praegu on nii, et eakad, kelle tervis halveneb, kas tõmbuvad ühiskondlikust elust tagasi ja jäävad koju või – kui nende olukord halveneb veelgi – lähevad hooldekodusse. [---] Olen veendunud, et suurepärase lahendus sellele probleemile on kooselamu mudel. Tegemist on lahendusega, kus eakad elavad koos kogukonnanahoones. Milles seisneb selle kasulikkus? Taskukohased kulud (jagatakse kõigi elanike vahel), ligipäätavad ruumid, mis on projekteeritud eakate vajadusi silmas pidades, käeulatuses tugiteenused (tervishoid, toiduvalmistamine, transport), iseseisvus ja üksindustunde leevendamine ning vähetähtis ei ole ka vastastikune toetus ja sotsiaalne suhtlus. [---] Kooselamuid tuleks hakata arendama kiiresti ELi, liikmesriikide või kohalike omavalitsuste rahalisel toetusel.“

Christos, üks toetusavaldus

„Puudu on taristu, kus haavatavust käsitatakse ühiskondliku vastutuse, mitte isikliku ebaõnne. Peame looma integreeritud süsteemid, kus toetatud eluasemed, vaimse tervise teenused, paindlik hooldus ja side kogukonnaga ei ole eraldiseisvad pakkumised, vaid omavahel koordineeritud õigused. Sellela on põlvkondadevahelisest õiglusest rääkimine sisutu

retoorika. Alates tööjõu planeerimisest kuni teenuste kavandamiseni – peame mõtlema kogu elukaare peale. See tähendab hooldajate toetamist, andes neile kestlikud rollid ja pakkudes neile koolitust, ning selle tagamist, et süsteemid vastavad aja jooksul muutuvatele vajadustele.“

Kodanike tõstatatud teema 4.2: kvaliteetsele haridusele õiglaste juurdepääsu laiendamine

Teema ANALÜÜS

Osalejad kutsuvad üles laiendama õiglast juurdepääsu kvaliteetsele haridusele, tunnistades, et see on võrdsete võimaluste, põlvkondadevahelise õigluse ja sotsiaalse ühtekuuluvuse alus. Nad rõhutavad, et oluline on kõrvaldada tõkked ja suurendada avaliku sektori investeeringuid haridusse kõigis eluetappides, sealhulgas informaalsesse õppimisse väljaspool kooli, tagades kõigile õiglaste õpikeskkonna. Osalejad ärgitavad haridust ajakohastama (nt integreerides tehisintellekti), et see vastaks tulevastele vajadustele, ning edendama elukestvat ja põlvkondadevahelist õpet, võimaldades igas vanuses inimestel arendada oma potentsiaali ja anda sisuline panus kogu oma elu jooksul.

ARVAMUSTE näited

Florinda, kaks toetusavaldust

„Riigikoolid on koht, kus tulevased põlvkonnad saavad õppida ning omandada oskusi ja väärtusi, kuid vaja on põhjalikku arutelu õpetamismeetodite teemal. Praegu on olulisem kui kunagi varem uuendada pedagoogilist lähenemisviisi, et see vastaks kiiresti muutuva maailma vajadustele, keskendudes kestlikkusele, kaasamisele ja võrdsusele. Lisaks tuleb haridusprotsessis kuulda võtta noori. Nende arvamusel, kogemused ja vaatenurgad on kesksel tähtsusega, et luua koolisüsteem, kus lisaks teadmiste edasiandmisele valmistatakse noori tõeliselt ette eluks ja tulevikus tekkivateks probleemideks. Riiklik haridus ei saa olla pelgalt tagatud õigus. Sellest peab saama iga noore tõeline võimalus väljendada oma potentsiaali ja panustada aktiivselt ühiskonda. Selleks on vaja haridusasutuste, õpetajate ja kodanikuühiskonna ühiseid jõupingutusi, et kujundada haridus ümber nii, et see oleks kõigi jaoks tõeline muutuste ja arengu tõukejõud.“

Esther, kaks toetusavaldust

„Hea hariduse pakkumine noortele on investering paremasse, õiglastemasse ja vastupanuvõimelisemasse maailma järgmisel 25 aastal ja kauemgi. Noored saavad haridussüsteemis oskused ja teadmised, mida nad vajavad selleks, et elus hästi toime tulla. Seega on haridus nende tuleviku vundament – alus hästi ette valmistatud ja pädevale põlvkonnale, kes suudab rinda pista tulevaste väljakutsetega. Kõigi Euroopa noorte võrdsed võimalused omandada kvaliteetne haridus aitaksid saavutada suurema põlvkondadevahelise õigluse. See tähendab, et kõiki põlvkondi koheldaks õiglaste ja kõik – olenemata sellest, millisest sotsiaalsest või majanduslikust keskkonnast nad pärit on – saaksid tuge, mida nad

arenguks vajavad. Õiglase hariduse abil saame kujundada uuendusliku, õiglasema ja kestliku ühiskonna, kus austatakse ja toetatakse kõiki põlvkondi, vähendatakse sotsiaalselt ebavõrdsust ja edendatakse võrdseid võimalusi.“

6. KOKKUVÕTE

Kodanike kaasamise platvormi arutelu põlvkondadevahelise õigluse teemal oli oluline samm ELi põlvkondadevahelise õigluse strateegia kujundamisel. Nagu on näha käesolevast aruandest, saadi 2025. aasta veebruarist novembrini toimunud veebipõhise osalusprotsessi tulemusel **hea ülevaade kodanike mitmesugustest seisukohtadest** selle kohta, kuidas edendada kõigi põlvkondade jaoks õiglast ja kestlikku tulevikku.

Osalejad tõstatisid kodanike kaasamise platvormil erinevaid põlvkondadevahelise õiglusega seotud teemasid. **SOTSIAALSE ÜHTEKUULUVUSE JA KAASATUSE** mõõtme raames kutsusid osalejad üles suurendama põlvkondadevahelist solidaarsust, rõhutades vastastikust mõistmist, võitlust vanussurve vastu ning põlvkondadevahelise dialoogi ja koostöö jaoks võimaluste loomist. **DEMOKRAATIA JA JUHTIMISE** mõõtmes rõhutasid osalejad vajadust tugevdada kaasavat osalemist ja lõimida poliitika kujundamisse pikas perspektiivis mõtlemine ning pakkusid meetmeid tagamaks, et praegustes otsustes võetakse arvesse tulevaste põlvkondade huve. **KESKKONNA- JA SOTSIAAL-MAJANDUSLIKU KESTLIKKUSE** mõõtmes oli näha, et kodanikud nõuavad jõuliselt kiireloomulisi kliimameetmeid, et kaitsta nooremaid ja tulevase põlvkondi, ning üleminekut pikaajalistele majandusmudelitele, milles seatakse lühiajalisest majanduskasvust tähtsamale kohale heaolu. Sageli tõsteti esile ka noorte õiglasi töövõimalusi. **HOOLEKANDE- JA HARIDUSSÜSTEEMIDE** mõõtmes rõhutati, kui oluline on üldine juurdepääs kvaliteetsetele avalikele teenustele kogu elu vältel. Osalejad toetasid tugevdatud hoolekandesüsteeme, perekondade ja kogukondade suuremat tunnustamist tugivõrgustikena ning haridusreformi, millega edendatakse elukestvat õpet ja võetakse arvesse ühiskonna muutuvaid vajadusi.

Kokkuvõttes tõi konsultatsioon esile tungiva vajaduse **õiglasema, kestlikuma ja sidusama Euroopa järele, mis toetab kõiki põlvkondi** toimetulekul peamiste põlvkondadevahelise õiglusega seotud probleemidega, milleks on **lühikeses perspektiivis mõtlemine, tõrjutus ja ebavõrdsus** ning **ebapiisav põlvkondadevaheline solidaarsus**. Osalejad sidusid konkreetsed

poliitikavaldkonnad pidevalt laiemate ühiskondlike eesmärkidega, rõhutades, et sotsiaalset ühtekuuluvust, keskkonna- ja sotsiaal-majanduslikku kestlikkust, kaasavat ja pikaajalist juhtimist ning kvaliteetsete avalike teenuste osutamist tuleb edendada üheskoos, et tagada praegustele ja tulevastele põlvkondadele õiglane ja kestlik tulevik.